Ч. 34 (11.375). Львів, пятниця 15. лютого 1929. Оплачено готівкою. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло“, Львів. — Гол. Редактор приймає від 11—12 гов. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА Місячно: в краю 5·00 зол. — За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 15 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції 29-41. „ Друкарні 29-26. — В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. — ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Перехід до наступу.

(Від нашого кореспондента.)

Варшава, 9. лютого 1929.

Біжуча соймова тзв. звичайна сесія зближається до кінця. Формально закінчиться щойно за яких шість тижнів, рахуючи 30 днів, передбачених конституцією для бюджетових нарад сенату, й 15 днів для перегляду соймом сенатських поправок у бюджеті. Фактично відбуде лише ще кілька засідань і мабуть не принесе вже ніяких несподіванок: усі найважніші її моменти вже позаду. До цих моментів належить безумовно: *дальше загострення польсько-українських відносин.* Невідомо, чи і як відібється воно на краєвому ґрунті, однак на соймовому терені проявилося так яскраво, що трудно його не добачити і ще трудніше — промовчати.

До цих проявів належить без сумніву промова посла Ярузельського (передана в свій час у „Ділі“ дуже докладно). Лунали вже з трибуни польського сойму ріжні промови, чували ми вже з неї ріжні проповіди, голошені під нашою адресою ріжними представниками польського громадянства чи влади, і привикли вже нічому не дивуватися. Тому теж можна би дивуватися хіба тоді, коли би пан Ярузельський, темпераментний дідич зі Скалатщини, типічний представник польського поміщицтва з Поділля, зайняв до українців і української справи інше становище, ніж те, яке зайняв у свойому виступі 4. лютого. Однак п. Ярузельський виступив як представник урядового ББ та й ще в промовою ґенби декляративного характеру. Тому фігура пана Ярузельського не грає тут безпосередньої ролі: знаменний є факт, що це саме його вислано на трибуну, як речника поглядів парляментарного урядового табору. Отже: злобно й ненависно рубав він: „рускі“ і „русіньскі“, — брутально витягнув за волося марева польсько-української війни й закінчив погрозою: переходимо до наступу!

А „Ґлос Правди“, реферуючи перебіг соймового засідання, писав слідуючого дня з захопленням: „Атаки українських промовців на польську державність, які часто межували з безличністю і були суперечні з текстом посольського приречення, були нарешті вчора приборкані...“ — і далі у тому самому бундючному тоні, з глибоким реверансом перед паном Ярузельським і пястуком під ніс Української Репрезентації. Знаючи, ким був писаний цей коментар і як він технічно попав на сторінки „Ґлосу Правди“, знаємо, що ніхто його „згори“ не інспірував. Але знаємо теж, що ніколи його автор не був би зважився на такий тон, коли би не почував, що теперішні настрої „в горі“ дозволяють лунати йому зі шпальт недавного органу „польського радикалізму“, підпорядкованого нині всецело б. послові полк. Коцові й послові Томашкевичеві.

Міністр Складковський, відповідаючи всім опозиційним промовцям в дебаті над бюджетом міністерства внутрішніх справ, не згадав ні словечком українських закидів. Та й що було говорити після того, з чим висипався п. Ярузельський? Адже п. Складковський заповідав недавно боротьбу з *двома* націоналізмами: не тільки українським але й польським. Можливо, що п. Складковського дещо збентежив вид тої ідеальної гармонії, в якій ті самісінькі вигуки викрикували пп. Ярузельський і Верчак, Валевський і Березовський — у той день порвалася остання ниточка, що в національному питанні розділювала ББ і НД.

Цей одностайний фронт істнував давно. У біжучій соймовій сесії виступив проти українців на всіх ділянках: на внесок представника уряду голосами правиці і ББ відкинено постанову бюджетової комісії підвишити суму 90.000 зол. „на видатки, звязані з організацією студій і наук в українській мові“ до висоти 200.000 зол. „на український університет у Львові“; знову на внесок посла Корвецького з НД голосами ББ і правиці відкинено постанову комісії про допомогу „Сільському Господареві“. Ухвалений сьогодні у другому читанні бюджет ані на одну йоту не виявляє відхилення від дотеперішньої національної політики уряду. Інша річ, що на ділі нічого не змінилося: і промова п. Ярузельського і голосування над бюджетом були лише новими точками над старими „і“.

Як собі уявляє п. Ярузельський „перехід до наступу“ проти українців (досі, мовляв, уряд і польське громадянство було „у відступі“) — ми не знаємо. Як далеко думає повести рекомендовану і ним і пос. Березовським з „Обозу Велькєй Польскі“ політику „сильної руки“ — не знаємо цього, але знаємо напевне, що не завдавав він собі труду відповісти на питання: „і що далі?!“ Маємо враження, що це питання залишається неторкане й у „вищих“ колах, ніж п. Ярузельський з Березовським. Але з самим „наставленням на наступ“ треба нам рахуватися. Це наставлення має чисто психічний, а не розумовий підклад. Воно має своє джерело у роздратуванні, яке в свою чергу випливає з підсвідомого розуміння — щораз гірше заплутаного положення. Почуваючи, що щораз темнішим і вужчим стає сліпий кут, у який завела дотеперішня політика національну проблему в Польщі, і не маючи відваги шукати виходу з нього іншими шляхами, ніж попередники цієї політики, — зростає в її виконавців нервозність і бродять вони у сліпий кут щораз далі.

Таким продовжуванням мандрівки у сліпій і темній вулиці є проголошення гасла „наступу“. І з черги одною із перших атак у тому „наступі“ є зголошений клюбом ББ, узгіднений з нинішнім урядом, *внесок на зміну конституції.* Докладна його аналіза вимагає окремого місця. Однак тут уже слід зазначити, що правильно схарактеризував його у „Роботніку“ пос. Недзялковський, стверджуючи, що прийняття того внеску є рівнозначне з дальшим загостренням національної проблеми в Польщі. Фактичне узалежнення кожного кроку членів кожної будучої української парляментарної репрезентації від химерної доброї чи злої волі й охоти політично-адміністраційних чинників на краєвому терені, й фактичне позбавлення їх усякої свободи слова на соймовій трибуні та фактичне унеможливлення польської інтервенції (інтерпеляції) і законодатної ініціятиви, не тільки відсуває одну пяту частину населення держави геть від усякого впливу на державні справи, але не дає йому можности навіть голими протестами боронитися! Коли це один із пунктів пляну „наступу“ — то він справді гарно подуманий. Але що далі?!

І. Кедрин.

Зміна конституції.

Як гриби по дощі родяться нові проекти.

Зроджений в бебістичних колах проект зміни конституції не вдоволив нікого — поза проектантами й їх безсловесною ґвардією. Польська демократія добачує в ньому санкцію істнуючої диктатури чи піддиктатури, зведення парляменту до ролі дорадчого органу при уряді й президенті, випосаженому у всі виконавчі й законодатні права. Польська правиця бачить в проголошеному проекті деякі „добрі сторони“, однак лякає її захитання рівноваги між владою виконавчою й законодатною. Метою реформістичних заходів правиці є не так уговкання придавленого й приборканого сойму, як зведення в ньому на ніщо голосу не-польських народів.

Польська т. зв. лівиця й правиця, невдоволені бебістичним проектом, задумують виступити з власними проектами зміни конституції. ППС опрацьовує вже свій проект в напрямі „поширення прав люду“ (згідно зі заповідю пос. Лібермана), яке малоб бути осягнене шляхом знесення сенату й більшого усамостійнення самоврядування. Подробиці свого проекту узгіднює ППС з іншими партіями польської парляментарної лівиці, після чого має він бути внесений у соймі.

Проект правиці (Нар. Клюбу) в загальному є зближений до проекту ББ. Передбачує він підсилення влади президента. Головну вагу правий проект кладе на виборчу ординацію, обмежуючи принцип пропорціональности. Сенат мав би бути зрівнаний в правах зі соймом. Складався би він з половини виборних сенаторів, а другої половини делеґованих професійними й господарчими корпораціями.

Найближчі дні принесуть нам ближчі дані про обидва проекти. Тимчасом бебістичні затяжки шукають недостаючих їм 30 прок. голосів для переведення в соймі свого проекту. Очевидно, найбільшу підтримку бебістичному проектові дає уряд і марш. Пілсудський. Дня 12. ц. м. марш. Пілсудський приняв у Бельведері президію клюбу ББ, щоби тим способом зазначити свою однозгідність з внесеним проектом і підкреслити його вагу для чолового творця й виконавця травневого перевороту.

В найприкрішому становищі у звязку зі зміною конституції найшовся клюб т. зв. фраків. Він в загальному приєднався до бебістичного проекту, але з огляду на конкуренцію з ППС мусить назверх виявляти свою революційність і демократизм. Після деякої ніяковости посольський клюб Ревфракції виставив такі „принципи“, яких мається боронити в дискусії над зміною конституції: 1) Сойм повинен походити зі загальних, рівних, тайних, безпосередніх і пропорціональних виборів. Має бути збережене виборче право для громадян обох полів (21 літ активне і 25 літ пасивне). 2) Парлямент повинен складатися лише зі сойму (сенат повинен бути знесений). 3) Уряд повинен нести парляментарну відповідальність перед соймом. 4) Президент повинен бути вибираний всіми горожанами в загальному голосуванні. 5) Конституція повинна забезпечити горожанам держави право референдума й законодатної ініціятиви. 6) Устрій держави повинен бути опертий на широкій територіяльній самоуправі. 7) Конституція повинна ввести в життя Гол. Палату Праці й Гол. Господарську Палату. 8) Конституція повинна забезпечити якнайширші горожанські права і вольности. 9) Конституція повинна забезпечити незалежність судівництва і 10) „Конституція Праці“ повинна бути складовою частиною державної конституції.

Думаємо, що заки прийде до дебати над зміною конституції зродяться ще нові проекти й нові принципи, а все те — по всякій правдоподібности — закінчиться октроюванням нової конституції на основі бебістичного зразка.

В столиці Моравії.

Брно на Моравії, 10. II. 1929.

I.

Коли вперше приїздити до якогонебудь міста, то завжди находиться один маркантний рис, що зразу кидається у вічі, якась питома даній місцевости своєрідність. Перше, що вдаряє у вигляді Брна, 250.000-ої столиці Моравії, це натужлива, горячкова будівельність. Я ще ніде не бачив міста, яке з такою натугою — щоб не сказати: з пристрастю — будувалоб. Скрізь мені показують знайомі: цей бльок домів чи цілу таки вулицю вибудували за шість місяців, із цієї дільниці перед двома роками ще й сліду не було, на отім чи другім майдані за рік чи два має вирости стільки й стільки шість- чи вісім-поверхових домів. Чеські союзи, обеднання, кооперативи і товариства виганяють зпід землі тисячі будівель; їхній гіпермодерний, простокутний, тверезий стиль творить у моравськім краєвиді дивачну мішанину американського з чехословацьким.

Допитуєтеся причин цього явища. Хіба нова сильна індустрія узалежнює ту будівельність, або може вигідне комунікаційно-політичне положення міста? Обі ті передпосилки Брну не відповідають. Принаймеше не в тій мірі, щоб оправдувати такі велитенські вклади будівельного капіталу. Ту надзвичайну будівельність можна зрозуміти тільки зі суто моравського політичного краєвиду. За оте місто йде від десятків літ затяжна боротьба між чехами і німцями. І то в подвійній площині. Ще за небіжки Великої Австрії Брно називалося попросту Брінн і було майже чисто німецьким містом. Називалось воно навіть передмістям Відня...

Будівельна політика чехів має нині на меті створити передовсім предпосилки для остаточної етнічної чехізації міста. Можна дійсно вірити людям, коли твердять, що ще кільканадцять років праці — і Брно до-решти стратить свій колишній німецький характер. Місто є вже нині основно счехізоване — за 10 років істнування чеської дер-

тублики. Все це відбувається без криків, без націоналістичної буфонади і рестесу, до яких ми привикли в іншому місці.

Разом з тим у тій будівельности є окрім демосолітичної ще й економічно-політична сторінка питання. Брно жило дотепер засобами акумуляції капіталу в кількох мірних німецьких руках. Чеська боротьба з дотеперішньою економічною супремацією німців проводиться засобами нап'ональної господарської кооперації. Маючи в добавок ще й по своїм боці систему державного протекціонізму, чехи напевно матимуть в тих переговах довший віддих. Одним із висновків цієї боротьби чеського колективного капіталу з німецьким індивідуальним є теж тутешня кооперативна будівельність, що вже нині виграла свою партію, не тільки завдяки чехізації міста, але й через сотворення чеської грошевої супремації на будівельнім і чиншовім ринку. Дивлячись на Брно, бачиться до певної міри на Моравії те, що ми скорше чи пізніше мусітимемо творити у відношенні до наших міст.

II.

Коли ви приїдете до Брна — вам покажуть передовсім Шпільберк, а потім Мачоху. Мачоха — це печера зі сталактитами і сталагмітами. Її варто бачити. Але богато цікавіше оглядати печери Шпільберку. Твердиня Шпільберк стоїть ще від 2. стол. по Христі. Тут теж скапує із шорстких стін вода. Поволи. Капля по каплі. Особливож в місцях, де до скали приковувано в глибоких льохах батькобивців і невірні жінки. Шпільберк — це найстрашніша тюрма колишньої Австрії. Петропавловська кріпость дому Габсбургів, австрійський „алексіївський равелін", призначений в останніх століттях передовсім для політичних вязнів. Називати хиба їх усіх, отих „неблагонадьожних", що або покінчили життя, або зломались фізично і психічно в жахливих норах Шпільберку? Вийде страшна ліста, повна імен, чеканених золотими буквами, особливож в історії італійського, мадярського, чеського і польського національного визвольного руху. Вражає особливож трагічна історія одної італійської графинки, молодої карбонарки, 18-літньої дівчинки, живцем замурованої до одної із шпільберкських нор. Снується скрізь по казаматах Шпільберку кервава, повна тортур, муки і сліз легенда про вічнину боротьбу людей за краще завтра. Боротьба, здається, побідна, бо нині Шпільберк є вже лиш темою монотонних пояснень чічероне. Зате назовні, на шпільберкській стрімкій скалі, наскрізь прошертій вчорашнім терпінням, товпиться в сонці, снігу і морозі юрба радісних, здорових і ситих дітей, що на санчатах і сніговими боями заповнюють простір криком безтурботної життєвої радости. Невже вони раса нових людей, кращих і розумніших від шпільберкського кількасотлітнього вчора?

Зенон Пеленський.

Під прапором ненависти.

За вчорашніми „обронцями" нинішні „обронці".

Ще перед кількома днями підчас другого читання бюджетового прелімінаря на пленумі сойму на внесення уряду різношерстна україножерна більшість скреслила ухвалену комісією 200-тисячну дотацію на підготівку українського університету, привертаючи первісну вставку до 90 тис. зол., яка постійно від часів Ст. Ґрабського фіґурувала в бюджеті без ніякого наслідку.

Однак уже самий факт, що комісія ухвалила марних 200 тис. зол. на підготовку університету викликав широкий відрух серед „кресових культуртреґерів". Перший виступив з протестом під звеніщями „Слова Пол." і союзного „Дзенника Львовск." такий інтелектуально-науковий чинник, як „Звйонзек Подофіцеруф Резерви" у Львові. За ним пішла не менше покликана до вирішування справ високого шкільництва установа, що фіґурує під назвою: „Звйонзек Обронцув Львова", а ці обидві підтримав „Корпус Вислужоних Войскових" полудневосхідних земель Річипосполитої.

Всі вони заявляються проти підготовки українського університету. Очевидно, нічого в тому дивного. Дивне хиба те, що керманичі тих установ брали ту підготовку зовсім поважно, понайменше про людське око.

З усіми тими підофіцерами, „обронцями" й вислуженими вояками зсолідаризувався уряд і 200-тисячну дотацію на підготовку українського університету скреслено. Таким чином справу підготовки українського університету відсунено випробованими вже способоми ad calendas graecas.

Здавалось би, що справа вбита, закінчена і шкода про неї щонебудь говорити. Тимчасом уже після скреслення 200 тисячної дотації розкинено по Львові таку летючку, яку подаємо в оригіналі:

„Koleżanki i Koledzy! Polskości naszego miasta obecna większość Sejmu protegująca (sic!) na każdym kroku mniejszości narodowe, przygotowuje nowy bolesny cios. Oto w budżecie państwowym umieszczono pozycję na nową kuźnię antipaństwowej działalności wywrotowców „ukraińskich", na tak zwany „Uniwersytet Ukraiński" we Lwowie. Dla zaprotestowania przeciwko tej, tak godzącej w dobro Narodu i Państwa uchwale, zwołujemy Wiec ogólno-akademicki, który odbędzie się we środę dnia 13. lutego 1929 r. o godz. 18 (6 wieczorem) w sali „Sokoła-Macierzy" przy ul. Zimorowicza. Jawcie się wszyscy! — Lwowski Komitet Akademicki".

Cui bono — це все? Таж цей протест молодих „культуртреґерів", тих самих, що в листопадових днях м. р. боронили „польськости" Львова нападами на українські культурні і господарські установи та руйнуванням українського майна, — є прецінь муштардою по обіді. Вже сам уряд подбав про те, щоби навіть теоретично не принести шкоди „польськости" Львова та „добру Народу і держави". Дбайливість польських студентів є вже спізнена. А все таки вони протестують. А робиться це — очевидно — на те, щоби піднести „патріотичні" настрої, поглибити україножерність й інші благородні почування та доказати наглядно, в якій згоді живуть два „братні народи".

Музичне життя в Харкові.

Розмова з диріґентом харківської Державної Академічної Опери п. Антоном Рудницьким.

Наш молодий музик Антін Рудницький, диріґент харківської Державної Академічної Опери, виїздив з Харкова до Берліна, де брав участь у концерті нових українських музичних творів дня 31. січня ц. р. Вертаючи з Берліна до Харкова затримався він один день у Львові. Цей його побут у Львові рішили ми використати на інформаційну розмову про теперішній стан музичного життя в Харкові. Шановний земляк згодився на таку розмову дуже радо і позволив її опублікувати на сторінках нашого органу.

Перше наше питання звучало: В якому стані находиться тепер українська опера в Харкові? На нього дістали ми таку відповідь:

Українська державна столична опера в Харкові кінчить тим сезоном четвертий рік свого істнування і у вересні вступає в пятий. Минулі роки були для харківської української опери роками спроб, роками шукання і в першу чергу: роками **українізації**, переміни старої російської опери на нову українську. Тепер, з кінцем четвертого року, можна сміло сказати, що цей період спроб і шукання вже минув: столична державна опера знайшла вже свій шлях дальшого розвитку, на якому зможе тепер з інтензивністю та успіхом посуватися. Щодо українізації, то і тут справа стоїть вже далеко краще, хоч деякі групи працівників опери згл. окремі артисти ніяк ще не можуть навчитися по українськи, російську мову все ще більше чути в театрі, як українську. Однак і тут помітна велика ріжниця на краще між попереднім роком і теперішнім. Це головно завдяки притягненню до стол. опери свіжих українських сил, як напр. диріґента Верикївського, режисерів Лопатинського і Каргальського. Можна надіятися, що найближчий сезон буде під оглядом українізації ще кращим і вже останнім. Стол. Держ. Опера в цьому сезоні може похвалитися великим успіхом: притягненням т. зв. „масового глядача" на свої вистави. На жаль не можу подати статистичних даних та цифр, але знаю, що більшість наших вистав закуповують професійні спілки та орґанізації для своїх чле-

СПИРИДОН ЧЕРКАСЕНКО.

Світла згадка.

(З нагоди 25-літнього ювилею п. Софії Стадникової.)

Було се в Києві в ті страшні часи, коли огневі хвилі війни котилися Галичиною спочатку на захід, а потім назад — на схід.

Тринацять довгих літ минуло від тоді, й події тих часів уже давно відійшли в історію, а в памяті живих свідків занадто грубі контури їх або стерлися й стали маловиразними, або зовсім закрилися димовою завісою революції, воскресення України та непевного, турботного, злиденного перебування на еміграції і хіба щось яскраве, світле, хороше ще часом хвилює спраглу, стужену за прекрасними переживаннями душу й відвіжає її згадкою про те.

Підчас великої війни і аж до революції авторові цих рядків довелося стояти дуже близько до театру М. К. Садовського в Києві. Тяжкі для інших сфер людської діяльности, ті часи були в Росії й на Україні блискучими для театрів: ніколи ще, певне, стіни театрів цих не вміщали в собі сливе що-вечора такої кількости найріжнороднішої публики, військової й цивільної, як тоді. Серця антрепренерів від „битковних зборів" настроєні були великодушно й дістати анґажмент в ту хвилю було дуже легко. Через якийсь час по відібранні німцями від москалів Перемишля, між акторами театру М. Садовського пішла чутка, що „хазяїн" згодився приняти в свою трупу артистку львівського українського театру, Софію Стадникову, чоловік якої сидить у полоні десь у Московщині. Із галицьких земляків у трупі було двоє акторів з поважним стажем і становищем, — С. Паньківський і Є. Захарчук, але жінок з Галичини у нас на сцені ще не бачили, тому з тим більшим зацікавленням чекали всі нової товаришки заїзди. Чекання було напів іронічне й досить скептичне (чого саме — я ще й тепер не можу здати собі справи), і хоч старий корифей дуже вихваляв артистку, але актори добре знали його слабку струнку — хвалити тих, кого він з власної ініціятиви анґажує, і то доти, доки вони в нього служать, тому тільки посміхалися, переглядаючись.

Одного разу зайшов я в одній справі до ґардеробної „хазяїна" й застав там трохи не всю чоловічу половину трупи.

— Ви не знайомі? — звернувся Микола Карпович до молодої жінки, що сиділа проти нього за тоалетовим столиком, — се Ч-ко... А се, — звернувся він до мене, — артистка Стадникова.

Привіталися сердечно, так ніби давно були знайомі, і ся чудова риса сердечности артистки була остільки несподіваною, що майже вразила, і я, вклонившись на кілька компліментів на адресу моеї „Казки старого млина", в котрій п. Стадникова вже грала головну ролю в себе в Галичині, відійшов до вікна й почав стежити за товаришами. Мені, очарованому відразу, цікаво було подивитись, яке враження справить нова товаришка на наших скептичних степовиків. Розпромінені обличча артистичної братії виразно показували, що ще до мого появлення артистка в товариській бесіді встигла кількома словами прогнати холодний скепсис майбутніх своїх співпрацьовників і розвіяти недовіря й зневажливу иронію наддніпрянського буйного чорнозему. Талант відчуває талант. Талановита простацька дружина (кажу — простацька, бож із усієї громади лише С. Паньківський мав вищу освіту та ще І. Ковалевський — середню, решта попали до театру трохи не від плуга), що так високо, як на той, тяжкий для української ідеї, час, несла прапор рідного мистецтва, — видно було по всьому, — щиро й сердечно приняла до своеї сімї нового талановитого члена.

Тяжка справа була на другій, жіночій, половині численної артистичної громади театру Садовського. Мені не довелось бути при першій зустрічі п. Стадникової з акторками; але по тому, як вони ставилися до нової товаришки впродовж її перебування й праці в театрі аж до повороту в Галичину, я знав, що й стрівання було перенято трохи ворожим холодком. І коли за ввесь час артистичної діяльности п. Стадникової в Києві не дійшло у неї до поважних (до дрібних доходило) конфліктів з товаришками, то се артистка завдячує своїй милій, злагіднюючій всякі різкости, вдачі, що так нагадує мені прекрасну вдачу небіжки тепер — Л. П. Ліницької. Треба сказати, що трохи не у всіх українських трупах жіноча половина їх — це сущі осині гнізда, в яких маткою або царицею завжди буває т. зв. „премерша", цей сущий бич божий для всіх, хто не потрафить догодити їй або відзначається талантом і — боронь Боже — має часом у публики більший успіх, ніж сама премерша. На превеликий жаль, і театр, де п. Стадникова мала виявити ввесь свій артистичний хист, не був винятком щодо цього. Вивязатись усе-ж таки щасливо із такого загрожуючого становища допомогло артистці, по-перше, те, що вона приїхала, як дорога гостя, й не „слави добувати", а матеріяльних засобів, бо мала на своїм удержанні троє дітей, стареньку маму й чоловіка в полоні; по-друге, те, що з огляду на це вона не важила на такі чи інші ролі, а грала все, що давали без жадного протесту; по третє, лірично-драматичне амплюа артистки було трохи відмінне від амплюа премерші — драматичної героїні; а головне те, що старий корифей з першогож виступу п. Стадникової був задоволений цілком і не крився з цим перед трупою. Припис, який поставила собі артистка з перших кроків своеї праці в новім для неї театрі — бути з усіми однаково привітною, уникати панібратства, не брати участи в поширених завжди між театральним жіноцтвом інтригах, пльотках та пересудах, а робити лише своє діло й по скінченні його не засиджуватись із приятельками, а йти геть, — цей припис по-

ків. (Нпр. спілка „Металістів“, „Транспортовців“, „Торговельників“ і т. д.). Цей новий глядач приймає опери дуже гарно; дирекція опери дістає часто листи від поодиноких глядачів, що в зворушливих словах дякують за враження, які на них зробила та чи інша опера. Щодо оперової справи на Україні взагалі, то Вам мабуть відомо, що тепер маємо вже **чотири** оперові театри: Харків, Київ, Одеса — а від вересня м. р. ще й „Державна Пересувна Опера“. Вона почала свій сезон у Полтаві і кожного місяця грає в іншому місті. Отже: Полтава, Миколаїв, Луганськ, Артемівськ, Дніпропетровськ і т. д. Ця опера має незвичайний успіх. — Всі без виїмку вистави, в усіх містах — проходять при **випроданій салі!** Цей успіх „пересувної опери“ викликав думку створити **ще одну таку оперу**, яка обслуговувала би **міста на правобережній Україні.** Вже приступлено до формування цеї другої пересувної опери; вона має почати працю вже весною ц. р. Так отже незабаром будемо мати на Україні **пять державних українських оперних театрів.**

— Який тепер репертуар в опері?

Репертуар нашої харківської опери — на жаль не такий, яким хотілось би його бачити — а зглядно: яким я його хотів би бачити. Він дуже обмежений: невеличка скількість 10—15 опер та кількох балетів — це безумовно не вистарчає для столичного оперного театру. А відсутність **нових** оперних творів зах.-европейських композиторів відбивається відемно на молодих українських композиторах, які не знають, як далеко зайшло вже оперне мистецтво на Заході, та на виконавцях, себ-то співаках, яких музично-мистецький світогляд не переходить меж Вагнера. Одинокою новою оперою в тім сезоні була в Харкові опера „Турандот“ Пуччінія. Виставлено її справді прекрасно, як ледви де в Европі (я бачив виставу „Турандот“ якраз два місяці перед харківською премієрою в корол. опері в Будапешті — і мушу признати, що наша вистава перевищає будапештенську). Заповіджений в репертуарі „Джоні нограє“ Кшенека — на жаль не міг пійти з причин від опери незалежних.

— Якими співацькими силами розпоряджає опера?

Виконавча сторона харківської опери — першорядна. На перше місце вибивається **Голинський**, який в „Турандот“, „Аїді“ і „Кармен“ має все великі успіхи, а незабаром буде мати певно не менші як Германн у „Виновій кралі“. Дальше, такі співаки як Литвиненко, Вольгемут, Сокіл, Будневич, Поторжинський — всі українці — можуть бути прикрасою кожного великого оперного театру.

— Чи не моглиб Ви нам дати інформацій про Українську Фільгармонію?

— Українська Фільгармонія — або „Укрфіл“ — почала свою діяльність в жовтні м. р. Концертовий сезон започатковано симфонічним концертом нових українських симфонічних творів під дириґуванням головного дириґента харк. опери А. Маргуляна та моїм. За весь сезон Укрфіл дасть 24 симфонічні концерти. Досі відбулося вже щось коло 10-ти. Завдяки Укрфілові Харків мав нагоду почути кілька незвичайно цікавих сольових згл. камерних концертів: наприклад композиторський концерт славного Беля Бартока (побіч Стравінського — найбільший сучасний композитор), концерт квартету Гіндеміта і т. д. Також концерти наших земляків: Барвінського та Бережницького, яких на Україні дуже тепло приняли, відбулися заходами Укрфіла. Закинути можна Укрфілові м. і. за мале використовування українських музичних сил та пропагування чужих, російських. Велика шкода, що концертової части Укрфіла не веде наш відомий композитор Пилип Козицький, формальний та офіціяльний керманич концертового відділу. Але він, перевантажений працею, ніяк цього робити не може.

— Що можете сказати загально про все музичне життя Харкова?

— Музичне життя в Харкові взагалі — в тому році переходить тяжку крізу. Це головно з причини непорозумінь, які виникли в найбільшім українськім муз. товаристві в Вутормі („Всеукраїнське Товариство Революційних Музик“). Не знаючи точно справи, не хочу про це більше говорити. Богато є в Харкові хорів та духових оркестр. Важку роботу ведуть квартети Вільйоша та ім. Леонтовича.

— Чи можете сказати дещо про інші харківські театри?

З театрів на першому місці стоїть „Березіль“. Якраз перед своїм виїздом з Харкова бачив я там премієру нової песи. Це „веселе ревю“ п. з. „Алло на филі 477!“ На жаль воно не дуже веселе — і не дуже цікаве. Не має того, що повинно бути суттю ревю: т. зв. „перцю“. Нема актуальних, веселих спев та дотепів, які були би всім зрозумілі та на яких всі глядачі могли би рівно реагувати. Постановка — як звичайно в „Березілі“ — прекрасна.

З інших театрів хочу згадати оперету. А це тому, що та *російська* оперета має найбільше число глядачів з усіх театрів у Харкові. Що-дня повна саля (3000 місць!). А при тім ця оперета дає передпотопові річи, всякі „Веселі вдови“ „Маріци“ і т. д. — і до того виставляє їх в препоганий спосіб!

— А як Вам подобається теперішня Ваша праця і які маєте пляни на будуче?

— Питаєте про мою працю та пляни? Щодо першого — я нею не дуже вдоволений. А то тому тільки, що мені її за-мало. Я особисто привик до того, що чим більше маю праці, з тим більшою охотою до неї берусь і її виконую. В нашому оперному театрі праці небогато; малий репертуар, а для нього чотирьох дириґентів. Крім „Кармен“ і „Тараса Бульби“ дириґую „Турандот“ (на переміну з головним дириґентом), „Евгена Онєгіна“, „Аїду“ і т. д. В концертовій галузі дириґував я — як це вже я зазначив — на концерті в часі відкриття Укрфіла, дальше на першому абонаментному симфонічному концерті 28-го жовтня. Зараз по приїзді маю свій слідуючий симфонічний концерт; дальше концерт в Дніпропетровську й Одесі (там солісткою мого концерту має бути Любка Колесса). Крім того їду з концертами в Москву і Ленінград. В березні влаштовує мені Укрфіл мій *композиторський концерт*, в якому перший раз виступлю як композитор. Тепер, як знаєте, вертаю з Берліна, де був запрошений на концерт тамошнім радіо. (М. і. виконувано там і мій твір „Цикль китайських пісень“). У вересні маю чотири симфонічні концерти в Голяндії, на яких м. і. буду виконувати українські симфонічні твори.

А поміж тим — ученики в Консерваторії, дома — і десятки всяких плянів!

60-літній ювилей „Просвіти“ відсвяткуємо найкраще, коли всі від „мала до велика“ станемо її членами. Тож спішіться зі зголошеннями в члени, надсилайте вкладки й іншим пригадуйте.

збавляв її навіть дрібних непорозумінь і уціпливости, хоч обійти їх в кожнім театрі майже неможливо, не зважаючи на найкращі бажання: завжди хтось може причепитися до чогонебудь, або підвести якусь інтригу.

Прикладом можу навести такий випадок. Високоталановита артистка Б. (на ролях „старух“), граючи в „Безталанній“ свекруху, не могла відмовити собі втіхи перекривити галицьку вимову своєї партнерки в ролі Софії, й на репліку — „чого ви, мамо...“ відповіла: „Цого, цого!...“ тим самим викликавши регіт і в публиці й за лаштунками. Наддніпрянське вухо вражала мягка вимова „є“, „ч“, „ш“ й „щ“, яка робила артистку білою вороною в одноманітній чорній зграї театрального гайвороння. Нещаслива артистка добродушно сміялася з сієї авантури заслуженої старої акторки й незабаром, працюючи над собою, досягла того, що вирівняла свою вимову й говорила далі, як правдива наддніпрянка, — на злість ворогам, сказав би я, коли-б то були вороги справді, а не просто малоінтеліґентні й нерозважні товаришки.

Велика публика не знає й не цікавиться позалаштунковими відносинами й свій інстинкт театральности задовольняє безпосередно зі сцени, безпосереднім сприйманням художніх креацій артиста. Це допомогло артистці відразу-ж таки звернути на себе увагу вдячної завжди за талановиту гру публики й закріпити за собою її симпатії, чого не доконала ніколи премерша, не зважаючи на те, що була на перших ролях, мала всі зовнішні дані й блискучу гардеробу: сердешна не мала того, що в великій мірі мала п. Стадникова — таланту, й наївно намагалася брак його задекорувати блискучими костюмами.

В газетній статті дуже тяжко за браком місця розглянути докладно цілу галерію художніх образів, що створив за час перебування в Київі оригінальний талант нашої ювилятки. Тому обмежуся лише переліком тих, котрі й досі ще, як живі, стоять в уяві, а саме: Софія в „Безталанній“, Харитина в „Наймичці“, Зося в „Саві Чалому“, Івга в „Молодій крові“, Марія Антоновна в „Ревізорі“, Анна в „Украденім щасті“ та інші. Треба сказати, що в часи перебування п. Стадникової в Київі нових пес в театрі М. К. Садовського ставилося мало з огляду на те, що головна маса публики мінялася що-дня (військові), тому з погляду інтересів каси потреби в нових песах не було, цим і пояснюється обмежена кількість ролів, відограних нашою славною артисткою на київській сцені. Коли не рахувати двох-трьох дрібничок, поставлених з приїздом до Київа з Московщини п. О. Стадника („Шалапут“ то-що), то визначною подією в тих часах на сцені театру Садовського була премера песи „Про що тирса шелестіла“. Згадую про це саме тепер лише тому, що тільки з постановкою цієї песи наша артистка мала щасливу нагоду розгорнути ввесь свій хист у відповідній лірично-драматичній ролі Килини (образ, до речі кажучи, натхнутий авторові прекрасними креаціями п. Стадникової в згаданих вище ролях) і створити правдивий шедевр. Успіх артистки був кольосальний у публики, у преси, в товаришів і навіть в... осинім гнізді жіночої половини трупи. В колі знайомих і товаришів офіційне — п. Стадникова чи п. Зоня — обернулося в фаміліярне, але з пошаною й радісним здивованням виголошуване — Килина. Не говорилося, нпр. де п. Стадникова? покличте п. Зоню, а — де Килина? покличте Килину й т. і.

Не зважаючи на досить високу платню, що одержували актори театру М. К. Садовського, страшна дорожнеча й родинні обставини були причиною того, що артистка ледви-ледви могла екзистувати. Але мужньо й навіть весело, з гумором, витерплювала свої злидні, сподіваючись на кращі часи, передчуттям яких жили тоді всі. Один випадок з тих часів дав мені змогу пізнати артистку з невідомого мені боку, а саме — як громадянку й патріотку.

В літі 15-го року, коли артисти мали вакації й платні не діставали (два місяці), п. Стадникова опинилася в дуже скрутному матеріяльному положенні. Де-хто з акторів, з ініціятиви І. Ковалевського й М. Вільшанського (тепер небіжчик), в своїм театрі організували для заробітку перший тоді ще т. зв. „театр мініятюр“. Запрошено було до товариства й п. Стадникову. Її „гуцульські пісоньки“ мали нечуваний успіх, тим паче, що виконувалося їх в ефектовнім гуцульськім строю і з чарівною грацією. Російські антрепренери давно вже позирали на артистку неситим оком, але дізнавшись, що московської мови вона не знає, давали їй спокій. Інша річ „театр мініятюр“: свій „номер“ артистка могла виконати якою хотіла мовою, хоч би то була й „маларасейская“, аби успіх. Один з антрепренерів такого російського мініятюра запропонував артистці кольосальну навіть на ті часи ґажу за виконання її „гуцульських пісеньок“ в його театрі. Не зважаючи на те, що свій „мініятюр“ проіснував лише два тижні й закрився за браком публики, п. Стадникова рішучо заявила москалеві, що в московському театрі співати не буде.

Не пишу тут характеристики артистичної творчости шановної ювилятки (це зроблять інші), а лише нашвидку й коротко занотовую те, що память зберегла мені з доби перебування її в київськім українськім театрі перед революцією. Нехай-же ця, трохи хаотично й наспіх написана, згадка нагадає нашій славній ювилятці про те, що й Велика Україна вміла цінити її прекрасний, свіжий талант і що, колиб не виключні обставини, то в хорі вітань в день її великого свята поважне місце заняли б представники звідти.

Нехай ця згадка буде разом і подякою славній ювилятці за ті чарівні переживання, яких довелось зазнати киянам в тяжкі часи великої війни.

Слава Ювилятці!

В оковах „білої смерти“.

Завмерло все життя. — В Польщі й на Україні. — Страждання сільського населення.

Небувалі від стокількадесять літ морози тримають далі у своїх міцних оковах цілу Европу. Температура в ріжних країнах хитається між 20—35 степенів Цельзія, наслідком чого ціле життя просто завмерло. Комунікаційний рух (залізниці, автобуси, літаки) сильно обмежений, а де-куди зовсім припинений. Богато поїздів стануло в дорозі, а балканський експрес, що виїхав з Парижа до Константинополя, засипаний снігами у віддалі 60 км. від цього міста. За долю подорожних цього поїзду, між якими є й спеціяльний висланник англійського короля, побоюються тому, що напротязі кількох днів не можна було навязати звязку з засипаними. На щастя, поїзд мав з собою поважну скількість поживи і воду, а також вугілля.

В Польщі й на Україні температура в двох останніх днях піднялася дуже незначно, пересічно на 2—3 степені. На Україні термометр показував 9. і 10. ц. м. 32 степені Реомюра. 11. і 12. ц. м. було там ок. 30 ст. Р. Рух в портах над Чорним Морем завмер зовсім. Таксамо все життя і залізничий рух. В Польщі нотовано 12. ц. м. в год. 5 рано: у Варшаві 24 ст. Ц., в Пинську 20, в Кракові 27, у Познані 26, в Закопанім 26, в Тешині 31. Під вечір температура дещо піднялася. У Львові нотовано 12. ц. м. 22 ст. Ц., 13. ц. м. 20 степенів.

Наслідком небувалої знижки температури терпить невимовно ціле населення. Поминаючи відмороження, а навіть смертні випадки, терплять усі головно через те, що при такому зимні годі огріти як слід свої помешкання. А що казати про зряхлі сільські хати-ліпянки, пошивані соломою, через які втискається зимно нестримно і яких ніяким чином огріти не можна, навіть якби було чим! Таксамо терпить сильно худоба і домашня (та всяка інша птиця). Взагалі терпіння й біда сільського населення, спричинені катастрофальними морозами, тяжко описати, бо їх тяжко й уявити собі. В місті населення має все таки якусь поміч від управи міста і від філянтропійних установ, а на селі люди здані виключно на свої слабі сили, бо опіки й допомоги не дасть їм ніхто.

Морози не зашкодять озимині.

Знавці кажуть, що не треба боятися, щоби цьогорічні морози зашкодили засівам. Озимина забезпечена високою верхною верствою снігу.

Буде гарне літо?

Досі вважали найгострішою зимою р. 1917., коли то морози довший час держалися при 18—19 степенях. З огляду на довготревалість теперішніх морозів зиму 1928-29 зараховують до найгостріших у XX. столітті. В наукових колах кажуть, що цього року треба сподіватися гарної весни, а навіть дуже горячого літа. Це є факт, знаний з метеорольогічних досвідів, що в році наступає вирівнання температур.

Побут жінок на Україні.

З харківського „Комуніста“ з дати 3-ого лютого довідуємося, що на засіданні комісії для підготовки міжнародного жіночого дня представник робітничо-селянської інспекції складав звіт з того, що зробили центральні радянські установи в справі поправлення побуту жіноцтва на Україні. З того звіту довідуємося, що систематичної роботи в тому напрямі центральні установи майже не виявляли.

Народній Комісаріят Освіти не зробив нічого в справі дошкільного виховання по клюбах. Не утворено досі також кольонії для соціяльно безпритульних жінок і дівчат. По школах за останні часи (5 останніх літ) число дівчат збільшилося на 10 відсотків. Збільшилось воно і по високих школах, за те на робітничих факультетах впало на два відсотки. Найбільше доброго для жінок зробив Народній Комісаріят Здоровля. Народній Комісаріят Праці перекваліфікував за минулий рік 232 тисячі жінок робітниць. Протягом року роздано 132 тисячам безробітних жінок працю.

Загально на засіданні ствержено, „що на Україні майже не має літератури в жіночому питанні, яка допомоглаб місцевим орґанізаціям поліпшити побутові умови трудящої жінки“. На засіданні рішено боротися з таким невідрадним станом.

Дивогляди.

Небезпечна заміна одягів.

У Мадриді спеціяльний декрет міської управи заборонив мущинам одягатись на весняний карнавал у жіночі костюми, а жінкам у мужеські.

Льондонський чудак.

У Льондоні помер 70-літній дивогляд Альберт Фокнер. Живучи в центрі міста він приняв за останніх 10 літ лише одного гостя, з яким розмовляв лише через двері. Від пяти літ не виходив ні разу з кімнати. Їжу підставляли йому під двері. Він мав у банку гроші, якими завідував його нотар, виплачуючи, що треба за нього.

Ексцентричний злочинець.

Суд у Лівернулі засудив студента Джозефа Клярка на смерть за те, що він убив свою хазяйку Фонтен. Тепер Клярк передав прохання міністрові внутр. справ, щоби йому дозволили взяти шлюб з... донькою вбитої. Донька, до якої злетілись репортери, відмовилась сказати щонебудь у цій справі Коли вона згодиться на цей шлюб, тоді її дадуть на психіятричні оглядини, чи вона не є під гіпнотичним впливом Клярка.

Влізливий бузько.

У віртемберґському містечку Каценталь трапилась цими днями така пригода молодій, що брала шлюб: Саме в тій самій хвилині, таки в церкві, відвідав її бузько. Малощо, а священик був би за одним заходом позбувся і хрестин...

В безконечній черзі...

Нова розправа проти Василя Атаманчука й Івана Вербицького перед судом присяглих.

ДВАНАЦЯТИЙ ДЕНЬ РОЗПРАВИ.

Розправа проти обох обвинувачених добігає до кінця. Тому салю розправи в середу 13. ц. м. виповнила публика по береги.

На вступі розправи відчитано ще поліційні зізнання св. *Трача*, а на внесення обор. д-ра Шухевича відчитано також зізнання ком. *Чеховського*, який був при конфронтації обв. Атаманчука зі св. Гасманом дня 20. І. 1926. Опісля трибунал відкинув внесення обор. д-ра Старосольського, щоб переслухати особисто свідка *Бориславську* (кол. Байсаровичівну), яка ствердилаб алібі обв. Ів. Вербицького, бо була у п-ства Вербицьких дня 19. Х. 1926 р. вечером. Відчитано лише її поліційні та судові зізнання.

Опісля предс. відчитав чотири питання, поставлені суддям присяглим щодо вини обох обвинувачених такого змісту:

Головні питання.

I. Чи винен обв. Василь Атаманчук, що в дні 19. Х. 1926 у Львові в намірі позбавити життя кур. Станислава Собінського, віддавши стріл з остро набитого револьверу з заду, себто в підступний спосіб, ділав проти кур. Собінського так, що наслідком того прийшла смерть куратора?

II. Чи винен обв. Іван Вербицький, що..., (далі те саме).

Евентуальні питання.

На випадок заперечення головних питань поставлено такі два евентуальні питання:

III. Чи винен обв. В. Атаманчук, що в дні 19. Х. 1926 у Львові справді не приложив безпосередньо рук до вбивства кур. Собінського, але, будучи в порозумінні з безпосереднім справником товаришив йому на місце злочину, свідомо йому помагав і тому причинився до того, що безпосередній убийник куратора Собінського поступив у підступний спосіб так, що з цього прийшла смерть куратора?

IV. Чи винен обв. Іван Вербицький, що..., (далі те саме).

Промова прокуратора.

По перерві промовляв прокуратор Лавецький більше як три години. В своїй промові намагався він піддати в сумнів і збити алібі обох обвинувачених у дні 19. жовтня 1926. Як на першого безпосереднього убийника прок. вказав на обв. Ів. Вербицького, кажучи до присяглих суддів: „Якби ви питалися мене, хто з обох обвинувачених був безпосереднім справником, я скажу: Був ним обв. Іван Вербицький“. Свою промову прок. закінчив високолетними патріотичними фразами, кажучи: що польський Львів вже цілих два роки жде нетерпеливо на вимір справедливос-

---

Свято Духовної Семинарії.

Промова о. ректора д-ра Йосифа Сліпого при посвяченні молитвенниці.

(Докінчення.)

Слідуючі символи то старохристіянські. *Добрий пастир*, що душу свою полагає за вівці. Високий, кремезний, повний життя і свіжости молодець, одягнений в туніку і підперезаний на бедрах, взутий в сандалики, зрадикує своєю зверхністю велику охоту до помочі і жертви. На раменах несе блудну вівцю до отари. Ритмічно уложені квіти у його стіп вказують, що ступає згори поборовши всі перепони. Радість бо з липа, бо навернув грішника. Се постать повна духового чару і принади, великої мистецької цінности і глибокого незаперечного символізму. *Добрий пастир то воплочення христіянської ідеї спасіння роду людського.* Чим добрий пастир для стада, тим добрий священик для громади.

Дальше представлений *Агнець-Христос поміж агнятами*. Се евхаристія як жертва. Серед оливних галузок — символом поєднання і мира — стоїть обведений ореолом агнець на престолику, застеленім багряницею, зі знаком хреста, що насуває думку про кріваву хресну жертву. Хрест, то дерево життя. Сю гадку підкреслив іще мистець змалювавши зпереду семираменне деревце, яке символізує смерть Христа на хресті, відкуплення і оживлення всього людського роду. Агнця окружають смирні агнята, вплівши в нього свій зір. Ягнята, то символ вірних. На давніх візантійських мозаїках вони виходять з Вифлеєму і Єрусалиму немов представники жидівської і поганської церкви.

Як перший і найстарший символ, що являється вже в катакомбах, се *риба і кіш з хлібами*. Вони зображують Христа і евхаристію. Замісць імени Христос мальовано рибу, яка по грецьки ἰχθύς містить всі початкові букви Спасителя Ἰησοῦς Χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτήρ. Пригадують вони і чудо насичення народу хлібами й рибами як прообраз евхаристії, яка в противенстві до матеріяльного хліба насичує не на день, але на життя вічне. По боках старовинні монограми Христа.

На протилежній стороні, менче освітленій, кидається в вічі *утрачений рай*, замкнений і стережений шестикрилим херувимом. Глядач мимохіть пригадує собі обовязок віднискати і отворити вхід до него. Ізза муру, подібного до староукраїнського замку, видніють пишні райські дерева, а на пальмі стоїть сміло осяяний зубчастим німбом *Фенікс*, символ воскресіння. По давньому повірю, се птиця, яка жие 500 літ і коли прочуває свій кінець, строїть собі гніздо з ливану, мира та пахучих дерев і спалюється на гнізді на те, щоби відмолодженим воскреснути з попелу знов до життя. І з кожної огненної смерти - поконання розпаленої пристрасти виходить христіянин гарнішим і духово відмолодженим. У давних христіян фенікс зображував смерть і воскресіння, задаток віднискання утраченого раю і був уособленням їх покликання до життя вічного. Майже на кожній візантійській мозаїці не забував мистець, щоб унаглядити вірним правду про їх майбутнє воскресіння. Пальма, символ побіди, скріпляє гадку побідоносного повстання до життя.

Низом обстелив мистець молитвенницю килимами на зразок княжих теремів, а над ними кружить земля як образ безвпинного руху. Над символами пливуть від іконостасу таємничі оригінальні хвилі, а над ними оптично достроєні піддержки, на які спирається кришталева, мистецька стеля. Цілу молитвенницю переділюють чотири плястри, украшені якимись абстрактними, неуятими формами.

Перебігаючи оком ті пестрі, мистецькі килими, які зливаються в одну сильну, гармонійну гаму красок і мимохіть поривають вилця в царство духа, повстає в нас, Ваша Ексцеленціє, гадка, що розбуджена Вами мистецька свідомість перестала вже бути тільки предметом книжнього інтересу, але врізується до дна душі і стає не лише історичним та естетичним обявом, але й висловом глибокої релігійної підоснови. З тою гадкою лине до Вас наше щире побажання, якого на жаль ізза Вашої недуги не могли ми висловити прилюдно в день недавніх світлих Ваших Імянин, щоби з нинішним днем, коли Ваша Ексцеленція підносить святительську руку до благословення і передають нам великі цінности мистця, проф. Петра Холодного, щоби злилася з тими символами Ваша Високодостойна особа в нашій і грядучих поколінь памяти як символ страждань і творчої праці католицької церкви в нашім народі за останнє століття, як символ її зриву і обнови до цівного життя на Україні.

ти в тій справі. Він сподіється, що присяглі судді видадуть справедливий присуд, бо мають у своїх серцях також дещо зі серця Льва.

На тім перервано розправу до завтра. Завтра, в четвер, будуть промовляти вже оборонці. Присуд западе правдоподібно в пятницю.

По широкому світі.

У Льондоні під проводом Мекдональда почалась конференція соціялістів з представниками Англії, Франції, Німеччини та Бельгії. Темою нарад: репараційне питання і евакуація Рейнської провінції.

Австрійська „Гаймвера" (напів військова націоналістична організація) підготовляє на 24-го ц. м. велику маніфестацію в околиці Відня. Соціялісти відповідять контр-маніфестацією.

Бразилія та Арґентина не хотять підписати пакту Кельоґа; є це демонстрація проти Спол. Держав.

Суд у Каіро звільнив бувшого єгипетського премієра Нахас-башу обвинуваченого в темних ділах у ролі адвоката.

15 ц. м. здержуємо висилку нашого часопису всім Вп. Передплатникам, що залягають з передплатою.

Сенат.

Марш. Шиманський атакує сойм. — Демонстрація лівиці.

Засідання сенату 13. лютого мало святочний характер з огляду на 10-ліття Палати. Марш. Шиманський виголосив промову, присвячену польському парляментаризмові. Увага маршалка під адресою сойму спричинила демонстрацію лівиці. Марш. сказав, що історія повторюється, коли йде про відношення сойму до президента. Як було за шляхотських часів, так і у відродженій Польщі сойм веде боротьбу з начальником держави, а пізніше з маршалом Польщі Пілсудським. На це сенатори Визволеня і ППС демонстраційно вийшли зі салі. Коли марш. Шиманський скінчив промову, сен. Струґ (ППС) зложив заяву, в якій в імени лівих партій запротестував проти гострої критики сойму, котра тут не належить. Лівиця ображена увагою, що давній сойм присвячував свій час і сили боротьбі з маршалом Пілсудським. На цій половині марш. Пілсудський опирався як на фундаменті народу.

На цю заяву марш. Шиманський відповів, що не розуміє, чому лівиця образилася його словами. Марш. сенату не повинен торкатися справ сойму, але це є особлива хвиля. Марш. мусів ствердити, що боротьба була і є. Тимбільше мусів це сказати, що зближається хвиля зміни конституції.

З черги полагоджено кілька дрібних справ із денного порядку. Після реферату сен. Ґлівіца палата приняла проект ратифікаційного закона Кельогового пакту через аклямацію. По рефераті сен. Пежинського (ББ) палата відкинула проєкт закона в справі відложення обовязуючої сили розпорядку президента про устрій загальних судів.

Відгомін подій в Батятичах.

Дня 13. лютого в сенаті м. і. йшла дискусія в справі кровавих подій в **Батятичах** (пов. Жовква). М. і. промовляв сен. **Макух** (рад.). Він ствердив, що дані, предложені сенатові, походять із поліц. джерел і що міністр повинен був узглянити судові акти тої справи. Є враження, що міністр зіґнорував цю подію. Суд вів слідство проти робітників, а не ведено слідства проти спричинників проливу крови. Бесідник ставить внесення, щоби справу знову переказати комісії на висилання спец. урядовця до Батятич, щоби перевести точне слідство в справі подій. Сен. Грущинський (ППС) піддержав домагання передбесідника. Мін. Складковський заявив, що поліція робила, що до неї належало, але арештовані ставили спротив і це довело до сумних подій. Підчас промови мін. Складковського падали протести українських сенаторів.

Сенат вибрав членів держ. трибуналу.

Дня 13. лютого сенат вибрав 4 членів держ. трибуналу. Зголошено такі кандидатури: Йос. Бек, Люк. Желіґовський, Осв. Бальцер, Жиґ. Новіцький, Вол. Охримович, Лев Березон, Стан. Стажинський. Сен. **Горбачевський** звернув увагу, що Український Клюб у сенаті є другий щодо величини із заявив, що українці домагаються вибору одного представника до держ. трибуналу і ставлять кандидатуру адв. д-ра **Охримовича** зі Львова. Кандидатура ця не перейшла. Впала також кандидатура проф. Стажинського зі Львова, поставлена сен. Гломбінським в імени НД. По обрахуванні вислідy голосування марш. сенату повідомив, що зложено 68 карток, абсолютна більшість виносить 35 голосів. Одержали: Йос. Бек 49, Люк. Желіґовський 40, Осв. Бальцер 61, Жиг. Новіцький 68, Вол. Охримович 20, Лев Березон 20, Ст. Стажинський 6. Перші чотири вибрані до держ. трибуналу.

Ще кілька днів морозу.

Польський метеророльоґічний інститут передбачує, що великі морози потревають іще кілька днів. Причиною морозів у Польщі є сиберійська струя високої температури, що залягла цілу Сибір і спричинила і там сильні морози, яких не нотували від багатьох літ.

Телефони ушкоджені.

Телеграфічні лінії майже всюди направлені і тел. комунікація майже всюди правильна. Зате майже всюди ушкоджені телефонічні лінії. Вдалося усунути ушкодження лише в незначній степені.

Причини здержання в зал. русі.

Мін-ство комунікації повідомляє, що причина катастрофального стану залізниць лежить у цім, що паровози незабезпечені від такої низької температури, яку нотують від кількох тижнів. Невідповідні уладження паровозів причинюються до ослаблення, а потім до перервання зал. руху. В середу очистили зал. шлях між Перемишлем і Ярославом і привернено комунікацію між Варшавою і Львовом. Крім того поліпшилася дещо ситуація і на терені станиславівської дирекції.

Школи зачинені аж до відкликання.

Згідно з розпорядком мін-ства освіти наука в школах має відбуватися при 18 ст. Ц. наступного дня по отопленні школи. У Львові апровіз. міське заведення не може школам доставити отоплення, тому шк. рада завісила аж до відкликання науку у львівських прилюдних народніх школах. Речинець розпочаття науки буде оголошений.

Здержання зал. руху до 16. ц. м.

Тому, що метелиця далі лютує на терені львівської залізн. дирекції, продовжено до 16. лютого розпорядок про замкнення богато зал. шляхів. Здержано рух деяких поїздів на шляхах: Львів-Ряшів, Розвадів-Переворськ, Ярослав-Рава Руська, Львів-Рава Руська, Львів-Яворів, Загіря-Самбір, Самбір-Дрогобич, Перемишль-Хирів, Львів-Лавочне, Нове Загіря-Лупків, Львів-Самбір, Львів-Підгайці. Здержано рух поїздів: Дубно-Камяниця Вол.-Кремянець, Львів-Рава Руська. Загальний рух здержано: Новий Лупків-Цісна, Борки Вел.-Грималів, Тернопіль-Збараж-Ланівці, Дрогобич-Трускавець, Львів-Стоянів, Сапіжанка-Сокаль-Володимир Вол., Рава Руська-Сокаль, Львів-Тернопіль, Красне-Здолбунів. Шляхи ці замкнені аж до відкликання.

НОВИНКИ

— **Ювилейний комерс С. Стадникової.** „Кооператива Український Театр" у Львові пригадує тим, що бажали би взяти участь у комерсі після ювилейного вечора С. Стадникової дня 16. ц. м., що зголошуватися треба найдальше до суботи вранці (вул. Руська 18, I. п.). Організація вечора не зможе з огляду на обмежену скількість місць на комерсі приняти пізніших зголошень до відома.

— **Місто підчас морозу.** Львів збогатився кількома картинами давно невиданими. Люди ходять з обкутаними головами, мов серед поля або в подорожі підчас сніговиці. Навіть вичепурені дами, що звикли бодай „до половини" ходити в зимі так само як у літі, примирились з долею і понатягали на своє личко, аж під очі, теплі шалі або бодай серпанки. Маємо приблизну ілюзію як виглядають на вулиці східні жінки зі закритими обличчами. Одним з найбільше оживлених місць тепер у Львові місце на Леґіонів перед крамницею оптика Зільберштайна. Зранку до пізного вечора юрба облягає термометр, питаючи: „підскочив" чи „впав"? Деякі вперше за своє життя познайомились точніше з ріжницею між Цельзієм і Реамюром. Більшість попросту рахує температуру „по Зільберштайні". А одночасно менше веселе явище: довкола складів з вугіллям і дровами вистоюють люди затрівожені звістками, що не буде палива. „Чи маєте вуголь?" одно з найчастіших питань при зустрічі знайомих. Міські ватри розкладені на кількох площах нагадують неодному воєнні часи.

— **Львівська хроніка.** Професійний злодій А. Хомин сполошений з пивниці ресторану на вул. Баторія 28., втік на дах і там просидів так довго, аж відморозив собі пальці. Тоді поліцай зловив його без труднощів. — 17-літній друкарський помічник А. Рибак з вул. Джерельної 2., посварившись з ріднею, перерізав собі жили на руках. — Знали, що красти ті мистці злодійського фаху, що забрали передучора у морозисту ніч з крамниці футер на Леґіонів 29 кілька футер, 100 сельскінових шкурок і 80 з голяндських котиків.

— **Цікаве явище природи.** Пишуть нам зі Львова: У неділю 10. ц. м. приблизно в год. 3.45 попол. можна було запримітити, що сонце мало вид золотого хреста, подібного до монстранції з проміннями довкола себе. На півдні і півночі, по обох боках, у значнім віддаленні від сонця були дві дуги, такі довгі, як поздовжне рамя хреста, спочатку з дуже яскравими колірами, які згодом поволі бліди. Все це явище тривало яких 15 хвилин.

— **Пересторога перед „лікарем".** Львівська „Хвіля" перестерігає перед дентистичним техніком Генр. Райсом (родом із Чижок пов. Львів), що свого часу виступав у Познанщині як доктор Генр. Райс. Це налоговий ошуканець, що де попало займається недозволеним лікуванням, записує морфіну та наркотики. Своїм „лікуванням" спричинив він недуги у багатьох своїх „пацієнтів". Тепер Райс виринув у тернопільськім і станиславівськім воєвідствах. Він є середнього росту, брунет, очі бронзові, зодягнений недбало, носить окуляри в чорній роговій оправі.

— **Особисті вісти.** На місце помершого нотаря в Щирці бл. п. Райнера призначений самостійним заступником нотаря наш земляк п. **Володимир Рудницький,** дотеперішній заст. нотаря в Бродах.

— **Пожежі.** Дня 12. лютого львівська вогнева сторожа мала працю при шістьох пожежах. Перша пожежа вибухла при вул. Потоцького ч. 58 у п. Левинського, над автомобілевим ґаражем, де спали шофери. Друга, грізна, пожежа була при вул. Сапіги 34 у великім будинку, де є кіно „Ґражина". Горіли магазини з ковдрами і постелею та в магазинах перевозового бюра Гартвіґ і С-ка. Коли розбили двері, горіло вже навіть дахове вязання. Ратункова акція була важка, бо вода мерзла при 23 степ. Огнева сторожа забезпечила магазин із бензиною, терпентиною, оливою і т. п., тому не прийшло до вибуху. Всетаки пожежа поширювалася, горіла солома, сіно, сукна та папері, взагалі товар, змагазинований там для львівських купців. Після двох годин завалився дах будинку. Втрат є на кілька тисяч зол. Третя пожежа була на зал. двірці у Клепарові. Горів будинок, де є бюра зал. стації, постерунок поліції та прив. мешкання. Вогонь погасили до двох годин. Менші пожежі були при вул. Сапіги 51., Зеленій 58., Ткацькій 27., Шпитальній 88. Як це не дивно, а разом з великими морозами прийшла ціла низка пожеж, мов пошесть. Берлін, Париж, Льондон, Каіро, Сідней, не рахуючи менших міст, скрізь пожежні катастрофи великих розмірів. Хто вірить у т. зв. „закон серії" поширений на ті самі явища в ріжних місцях нашої землі, має тепер чималий матеріял до роздумувань.

— **Засуд вихователів Студзенца.** У Варшаві закінчився суд на директорами та вчителями поправчо-карної школи в Студзенцу, де знущалися над малолітніми. Два директори дістали по 6 міс.; з учителів один 5 міс., один 3 роки (з амнестією на два роки), один півтора року (з амнестією на 9 місяців), інші по 3 і 6 міс.

— **Ріжні звістки.** У Мексику вбили бандити анґлійського маляра Джона Уайта. — Шахіст Альохін виїзджає 9-го березня в Спол. Держави на велике шахове турне. — По офіціяльним даним в Англії та Уельсі померло 1927 р. від рака 54.078 осіб. — За останній тиждень зареєстрували в Англії 652 смертельних випадків грипи; попереднього тижня було їх 321. — В околиці Владикавказу відчули землетрус; є щілини в скелях і хатах. — Гурток вояків вдерся до кіна „Палядіюм" у Ковні і підчас сеансу знищив фільму для демонстрації тому, що вона була польською. — Форд дав з нагоди дня уродин Едісона міліон фунт. на музей його винаходів. — Одно із арґентинських товариств обезпечення завело таку нову премію: для жінок, що не вийдуть до 40

літ-замуж. — Еспанський диктатор Прімо де Рівера обурений звістками чужинної преси про повстання в Валенсії і Сюдад Реалі заявив від імені уряду, що дає 1000 фунт. шт. тому, хто докаже, що підчас останніх подій убили там або ранили бодай одну особу.

— Як мандрують новинки. Наш славний співак М. Менцінський присилає нам число „Кельнер Тагеблятту" з дня 5-го лютого, де у відділі „Малі історії з життя" находимо фейлетончик п. з. „Йорданське свято". Є це у поетичній формі описана подія, подана нами в новинці з 29. січня п. з. „Йорданська пригода в Косові". У німецькім деннику починається вона так: „Ця подія була би справді гідна того, щоби її придумав Едгар Аллян По. Та тому, що він цього не зробив, сама доля вигадала його". І йде драматичний опис моменту, як золотий хрест підчас водохрещу шелає з рук священика під водою, а зібрані селяни забобонно шукають за ним очима. У німецькій редакції попрацювала вже уява: золотий хрест найшли після кількох годин у „затиснених зубах" злодія...

— Фільма Луначарського. Підчас свята, влаштованого в Москві для німецьких учених, комісар освіти Луначарський випустив власну фільму п. з. „Салямандра" — сатиру на німецьку науку. Пізніше він післав цю фільму до Німеччини. Тут фільму заборонили, як злобний пашквіль. Із цього приводу Луначарський написав в „Огоньку" статтю з роз'ясненнями, що він не мав на думці німецьких учених, а „хотів змалювати боротьбу з темними силами, які щораз частіше душать живу науку своїми грубими пальцями. Німецькі прізвища в фільмі та убрання — зовсім припадкові"...

— Харта з 962 року. У Льондоні в колекції старинних рукописів льорда Пітта віднайшли дуже рідкий історичний документ. Є це харта підписана королем Едгаром у 962 р. про даровизну ґрунтів у Девоншірі одному з королівських міністрів. Імені міністра, затертого, не можна прочитати, але весь документ читкий.

— На карти „Рідної Школи" звільняючі від алькогольних напитків зложили далі: Ружицький Омелян, купець, Городенка 10 зол., о. Комаринський Роман, Городенка 5 зол., д-р Кассіян Василь, адв., Городенка 5 зол., Кухта Михайло, Хирів 3.20 зол., о. Шуплат Юліян, Ліско 2 зол., д-р Яшан Василь, Городенка 2 зол., д-р Матейків Теодор, Городенка 2 зол., Білинкевич Іван, студ. прав, Стрільче 2 зол., Пелех Микола, урядн., Городенка 2 зол., інж. Тарантюк Осип, Городенка 1 зол., Угрин Микола, урядн. ПСК, Городенка 1 зол., радн. Яросевич Маріян, Городенка 1 зол. — Хто слідуючий?

Дописи.

ТОВСТЕ пов. Скалат. (*Незгідна з законом переміна української школи на польську!*) Ще від 1852 р. до недавна істнувала в Товстім народня школа з українською мовою навчання, яка перед війною розвинулася до 4 клясової. Приміщена була на парц. буд. ч. кат. 631 громади Товсте, яка після ґрунтових книг становить виключну власність віроісповідної школи для греко-католицької людности громад Товсте, Кут і Перекалець, як закуплена нею з ґрунтів ерекціональних. По приході поляків повітовий шкільний інспектор визнав істнуючий досі стан за правний на дальше з тим, що зчінив її на однокласівку, а польську однокласівку підніс до 4 клясівки і до кінця шкільного року 1927/28 наука в тій одноклясівці велась в українській мові. На весну 1928 р. Рада Громадська в Товстім (к. Грималова), знаючи, що як площа будівельна так і шкільний будинок становлять виключну власність греко-кат. людности, майже одноголосно спротивилася зміні в тій школі української мови навчання на польську і злуці тої школи зі школою польською, хоч того дуже домагалася Рада Шкільна місцева, зложена з самих поляків без вибору, що згодилися на зміну більшістю голосів, бо представник греко-кат. людности о. декан Іван Іванчук заложив протест з мотивами, який вписано до протоколу засідань. — Не зважаючи на те, що І-а клясова (колись 4-клясова) школа положена на парц. буд. ч. кат. 631 під ч. д. 44 в Товстім становить виключну власність греко-кат. людности і інші народности до цеї школи найменшого права не мають і мати не можуть, мимотого, що повна Рада Громадська в Товстім, як-небудь зміні як мови навчання так і злуці її з польською школою рішуче спротивилася, мимотого, що ухвала Ради Шкільної місцевої щодо зміни мови і злуки не була одноголосна, а ухвала, яка на Раді Шкільній місцевій запала лише голосами тих членів, які українською школою не мають ніякого права диспонувати, Куратор Львівської Шкільної Округи розпорядженням з дня 21. грудня 1929 р. № І. 37756/28 получив з днем 1. лютого 1929 р. ту школу зі школою польською 4-ро клясовою, мотивуючи незгідно з фактичним станом, що лучить І кл. школу „польську" з 4-ро клясовою публичною школою польською, бо в дійсности та І клясова школа публична була досі школою українською. — Проти такої злуки і переміни української мови навчання на мову польську промовляють також і річеві зглядн, бо до 1-клясової публичної школи в Товстім ходило в 1928-29 рр. на перші два степені 91 дітей греко-католицького віроісповідання, то є українців, котрих розговірною мовою є українська мова і які щойно мусять учитися польської мови, щоби її розуміти і тому не можуть користати зовсім зі шкільної науки та будуть непотрібно тратити час. Коли попри те як будівельна площа, так і шкільний будинок, де тепер містилася публична українська школа, становлять виключну власність тільки греко-католиків, то є українців, а 4-клясова школа з польською мовою навчання власність всіх 3-ох народностей, то злуці тих обох шкіл стоять крім мовних також і правні моменти на перепоні, які передовсім є міродайні, бо через таке получення українці були би просто експропрійовані зі своєї власности в користь інших народностей. Така експропріяція причиниться до ще більшого загострення відносин поміж народностями, замешкуючими громади Товсте, Кут і Перекалець, і може дати причину до довгого і тяжкого процесу за власність школи і тому всі громадяни українці внесли цего змісту рекурс до міністерства освіти і віроісповідань в Варшаві, а цею дорогою звертаються до наших послів, щоби також через сойм або іншими шляхами не допустили до того роду вивласнення. — **Слідують підписи.**

☦ ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

Карло Ванчицький, емерит. управ. народної школи, помер дня 15. січня 1929., знеможений трудами життя. Покійний користувався чималою пошаною залля свого великого педаґоґічного знання. Покійний був зразковим педаґоґом, теоретично і практично вишколеним. Його реферати на учит. конференціях мали характер наукових праць. За своє знання і заслуги на полі садівництва і пасічництва діждався численних признань навіть від чужих. Був ініціятором та провідником українських орґанізацій у рогатинськім, потім скалатськім і накінець у збараськім повіті. Нарід находив у нього пораду в справах господарських і правних, бо і ця ділянка людського знання не була йому чужа. Коли перейшов на емеритуру, розвинув просвітну діяльність на великі розміри. Через 12 літ проводив філії „Просвіти" у Збаражі та власним коштом обіздив читальні нераз серед сніжних завій та морозів. Покійний виховав два покоління, бо по смерти свого сина о. Володимира, пароха Зарубинець, полевого духовника Української Гал. Армії, удержував та виховував Його дітей. Нехайже легкою буде рідна земля — свому вірному Синови. В. Й. П.!

ОГОЛОШЕННЯ

☦

В 100 літню річницю Уродин в 27-річницю смерти бл. п.

Д-ра Ізидора Шараневича

професора Университету у Львові, члена Академії Наук у Кракові, почесного Доктора Університету св. Володимира в Київі, довголітнього Сеньора Ставропигійського Інституту, Історика і археольоґа Галицької Землі

відправиться в неділю дня 17. лютого 1929 р. о год. 12. в полудне

ПОМИНАЛЬНЕ БОГОСЛУЖЕННЯ

в Успенській Церкві (Волоській) у Львові, на яке запрошує

1452 1—1 **Родина.**

Добро „Просвіти" — це добро цілого народу, а зокрема кожного з нас.

Театри.

Кооператива „Український Театр" під дир. Й. Стадника.

Пятниця 15-го, г. 3. попол. „Графиня Марица", оперетка на 3 дії Кальмана.

Пятниця 15-го, г. 7:30 веч. „Ясні Зорі", народній образ зі співами на 5 дій Б. Грінченка (відновлення). Дебют п-ни Тамари Гжанської в ролі Одени.

Субота 16-го, г. 7. веч. Ювилейна вистава в честь 25-літньої артист. праці С. Стадникової.

Неділя 17-го, г. 3 попол. „Ой не ходи Грицю", народній образ зі співами і танцями на 5 дій Старицького.

Неділя 17-го, г. 7:20 веч. „Орфей в пеклі", оперетка на 4 дії Офенбаха (7-ий раз).

Великий Міський Театр:

Четвер 14-го, г. 7:30 веч. „Тільки ти..." (50 пон. знижки).

Пятниця 15-го, г. 7:30 веч. „Бродвей".

Субота 16-го, г. 3. попол. „Марія Стюарт" (для шкільної молоді).

Субота 16-го, г. 7:30 веч. „Борис Годунов", Мусорського (премієра).

Кіна.

„Аполльо": „Тайний курер".
„Лев": „Королева джез-бенду".
„Оаза": „Блакитні очі".
„Палас": „Гробниця великого кохання".
„Фатаморгана": „Гегенна зрадженого мужа".

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Кооператива „Український Народній Театр ім. Тобілевича" в Станиславові, Снятин, саля „Сокола":
Четвер 14-го лютого, „Чар вальса".
Пятниця 15-го лютого, „Ревія".
Квитки раньше до набуття в „Народній Торговлі". 1455 6—6

Заходом Союза Українок відбудеться в пятницю дня 15. II. год. 7-ма по пол. відчит д-ра Маркіяна Дзеровича під заг. „Про відмолодження". Вступ для шкільної молоді заборонений. Проситься о участь. 448 5—

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.